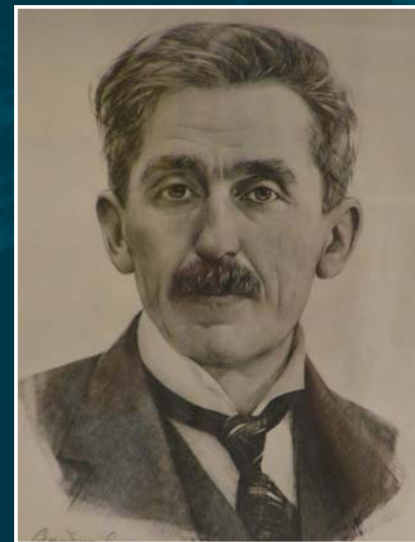

EGRI JUBILEUMOK III.

„Agyagedénybe zárt Isten-sugár”

In memoriam Gárdonyi Géza

Eger természeti és építészeti szempontból is: *locus mirabilis*. Az egri vár a magyarság szent helye, nemzeti zarándokhely, turisztikai célpont: a védőbástya, őrhely; a püspöki székesegyház a szakralitás központja. „*Ezt a várost nem hatalom és tömeg emelte, hanem ízlés és lélek.*” (Márai Sándor) Ebben az istenáldotta tájban összeér föld és ég. Még a szőlőtermesztés és borkultúra is a szakralitást erősíti: a szőlő terméséből, az emberi munka gyümölcséből lesz *test és lélek itala*. Eger metafizikai küldetését legszebben irodalmunk őrzi. Számos író kötődik Egerhez. Közülük legismertebb: Tinódi, Balassi és Gárdonyi. Mindhármuk neve Eger dicső múltját, főképpen Dobót és a „vitézli iskolá”-t idézi. Gárdonyi mítoszteremtő erővel örökölte meg a magyarság maratoni győzelmét. 1552-ben, Egerben a reménytelenség ellenében a magyar virtus: az áldozatos hűség győzött. Az egri diadal Tinódi jóvoltából lett Európa-hírűvé, Gárdonyi révén vált világhírűvé.

Gárdonyi Egerben megtalálta, amit keresett. Valóra váltotta az Arany János-i eszményt: „*Egy kis független nyugalmat, / Melyben a dal megfogható.*” Nem „remete” volt: alkotóműhelyt teremtett, szellemi kilátót épített. Példája bizonyítja: nemcsak a hely határozza meg az alkotót, az alkotó is meghatározhatja a lokalitást. Életéből a megújító, megtisztító „mysterium passionis” sem hiányzik. Egerben két ajándékot kapott: hitet és lehetőséget élete és tehetsége kiteljesítésére. Isten dicsőségére, a magyarság javára élt és alkotott. Az Újtestamentumról szólva a hit dolgában is levonta a következtetést: „... *Mindennap olvasok belőle (...): mindig ott van az éjjeli asztalomon. A koporsómban is ez legyen a szívemen!*” A biográfus Gárdonyi József próféciája valóra vált: „*A sírhely, az egri várbástya, Gárdonyinak nem temetője lesz, hanem megdicsőülése.*” Tordai Ányos, a tudós ciszterci tanár szerint: „*mi egriek följebb nem vihettük, de a Jó Isten, hisszük, még magasabbra vitte.*”

Gárdonyi születésének 150. jubileuma is kötelez bennünket az ideológiai-politikai gyökerű félreértelmességek, téveszmék tisztázására, a hamis legendák eloszlására. Egy korszerű, hiteles és árnyalt Gárdonyi-kép kialakítására kell törekednünk. A múzeumba zárt hagyatékkal való sáfárkodás helyzete, az el sem kezdett textológiai és kritikai kutatás állapota bizonyítja: a Gárdonyi-kultusz minden kor lelkiismereti vizsgálója volt és marad.

A magyar sors- és létkérdést vállaló, a nemzettudatot gazdagító Gárdonyi a legtöbbet tette, amit magyar író tehet: hitet tudott adni a Trianonban ronccsá tett nemzetnek. A múltjára méltán büszke Eger is csak a Gárdonyi-örökség méltó vállalásában lehet önmagával azonos.

Cs. Varga István

